

**AXBOROT TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA NOQONUNIY
GIYOHVAND SAVDOSINI FOSH ETISH: HUQUQIY VA TEXNIK
JIHATLARI**

Nasritdinov Azizxon Anvarovich*

O'zR IIV Akademiyasi o'qituvchisi

Komilov Bunyodbek Kozimjon o'g'li

Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi 3-o'quv kursi kursanti

Annotatsiya Mazkur maqolada giyohvandlik va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanmasi bilan bog'liq muammolar, ularning jamiyatga salbiy ta'siri, ayniqsa yoshlar orasida yuzaga kelayotgan xavfli oqibatlar yoritilgan. Shuningdek, ushbu illatga qarshi kurashish bo'yicha amaldagi choralar, profilaktika va reabilitatsiya dasturlarining o'rni tahlil qilinadi. Maqolada huquqiy, tibbiy va ijtimoiy yondashuvlarning uyg'unligi muammoning kompleks yechimi sifatida ko'rsatiladi. Yakunda muammoga qarshi samarali kurashish uchun davlat organlari, ta'lim tizimi va fuqarolik jamiyatining o'zaro hamkorligi zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: giyohvandlik, muammo, iste'molchilar, tamaki, narkotika, psixotrop moddalar, zarar, sog'liq, jamiyat, tinchlik.

Annotation This article explores the issue of the illegal circulation of narcotic and psychotropic substances, highlighting their negative impact on society, particularly among youth. It examines the consequences of drug abuse, as well as the existing measures aimed at combating this problem, including legal actions, prevention programs, and rehabilitation services. The article emphasizes the importance of a comprehensive approach that integrates legal, medical, and social strategies. Ultimately, it argues that effective counteraction requires coordinated efforts from government institutions, the education system, and civil society.

* O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi o'qituvchisi. azizxonnasritdinov1989@gmail.com

Keywords: *drug addiction, problem, consumers, tobacco, drugs, psychotropic substances, harm, health, society, peace.*

Jinoyat sababi va uni sodir etilishiga imkon bergan shart-sharoitlarni aniqlash va bartaraf qilish bugungi kunda har bir jamiyat va davlat oldida turgan dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Davlatimiz rahbari ham bugungi kunda jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning oldini olish borasidagi faoliyatni muvofiqlashtirishning samaradorligini oshirish, huquqni muhofaza qiluvchi va nazorat qiluvchi idoralari ishini samarali rejalashtirish va uning natijalarini tahlil qilish, tizimli huquqbuzarliklarni aniqlash hamda ularga imkoniyat yaratayotgan sabab va sharoitlarni bartaraf etish masalalariga alohida e'tibor qaratmoqda. Bu boradagi qilinayotgan ijobiy o'zgarishlarning natijasi jamiyatimiz hayoti va kundalik turmush-tarzida o'zining yaqqol ifodasini topib, xalqimizning ijtimoiy faolligi, ertangi kunga bo'lgan ishonchi kundankunga o'sib bormoqda. "Xalq davlat idoralariga emas, balki davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak"¹

Giyohvandlik va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanmasi butun dunyoda dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. O'zbekiston ham bu tahdiddan mustasno emas — so'nggi yillarda giyohvand moddalarni iste'mol qiluvchi yoshlar sonining ortib borayotgani ijtimoiy xavotir uyg'otmoqda. Ushbu moddalarning noqonuniy savdosi va iste'moli nafaqat inson salomatligiga, balki jamiyatning axloqiy, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligiga ham jiddiy zarar yetkazmoqda.

Bugungi kunda ushbu illatga qarshi kurashish bo'yicha turli huquqiy choralar, profilaktik dasturlar va rehabilitatsiya xizmatlari joriy etilayotgan bo'lsa-da, mavjud muammolar hanuzgacha dolzarbligicha qolmoqda. Ushbu maqolada giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanmasi va uning salbiy oqibatlari chuqur tahlil qilinadi hamda ushbu tahdidga qarshi kurashishning kompleks va samarali usullari yoritiladi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoevning Oliy Majlisga va xalqimizga yo'llagan Murojaatnomasi
<https://yuz.uz/news/>

Axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etilayotgan giyohvand moddalar va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanmasiga oid jinoyatlarning oldini olish va ularni fosh etish zarurati ortib bormoqda. Axborot texnologiyalari hayotimizga jadal kirib kelayotgan sari, giyohvand moddalar bilan bog‘liq jinoyatlar ham yangi texnologik vositalar yordamida amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, aynan shu raqamli vositalar — ma’lumotlar tahlili, sun’iy intellekt, monitoring tizimlari va onlayn kuzatuv orqali — giyohvandlikka qarshi kurashishda samarali vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada biz axborot texnologiyalardan foydalangan holda qanday usullar orqali qarshi kurashish, oldini olish va fosh etish mumkinligi haqida to‘xtalamiz.

Hozirgi zamonda jahon axborot tarmoqlari va ulardagi xatarlar yildan yilga oshib bormoqda, bir paytning o‘zida IIO xodimlari ham zamonaviy talablar darajasida rivojlanib borishi lozim. Buning uchun eng avvalo IIO xodimlari amalga oshirilayotgan islohotlardan xabardor bo‘lishi, jahon internet tarmog‘idan foydalanish va so‘nggi yangiliklar hamda ixtirolardan xabardor bo‘lishi kerak.

Jinoyat sodir etilishiga imkon bergan sabab va shart-sharoitlar ob‘ektiv va muqarrar ravishda jinoyatning sodir etilishiga olib keladigan, huquqiy ahamiyatga ega bo‘lgan hodisalar majmuidir²

Axborot texnologiyalari yordamida qarshi kurashish usullaridan biri — raqamli kuzatuv va monitoring tizimlari orqali internetdagi qora bozorlarni, ijtimoiy tarmoqlardagi yashirin guruhlarini hamda darknet sahifalarini maxsus dasturlar yordamida kuzatishdir. Sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar bazasi yordamida tahlil olib borish, shubhali hamda zararli bo‘lgan ijtimoiy tarmoqlar va ularning chatlarini aniqlash, bu orqali ularning shaxslarini o‘rganish va noqonuniy xatti-harakatlarning oldini olish zarur. Shuningdek, bu tizimlarni jamoat joylarida, ayniqsa aholi gavyum joylarda ham foydalanish lozim bo‘ladi.

Jamoat tartibini ta’minlash uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, jumladan geolokatsiya va Face ID kabi texnologiyalar yordamida kuzatuv samarali

² Nasritdinov Azizxon Anvarovich “Jinoyat sababi va uni sodir etilishiga imkon bergan shart-sharoitlarning nazariy-huquqiy tahlili”, JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, Volume-67_Issue-5_December-2024
<https://scientific-jl.org/index.php/new>

hisoblanadi. Maxsus dasturlar yordamida kuzatuvni tun-u kun davom ettirish kerak. Hukumat va huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan maxsus monitoring dasturlari orqali bunday manbalarni aniqlash va imkon qadar bloklash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, oldini olish tadbirlari ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Ayniqsa yoshlarni ongiga ta'sir etayotgan holatlar va so'nggi statistik ma'lumotlarga qaraganda, giyohvandlikning tarqalishi ko'proq yoshlar orasida kuzatilmoqda. Bu esa o'z navbatida profilaktik chora-tadbirlarni yoshlar va ularning ota-onalari ishtirokida amalga oshirishni talab etadi, chunki ota-onalar bilan hamkorlik mas'uliyatni oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ichki ishlar organlarining va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi tashkilotlarning kuchi cheklanganligi inobatga olinib, yangi texnologiyalarga real zarurat mavjud.

Bugungi kunda giyohvandlik va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanmasi jamiyat salomatligi, xavfsizlik va iqtisodiyotga jiddiy xavf solib turibdi. Ayniqsa yoshlar orasidagi giyohvandlik oilalarni, ta'lim jarayonini hamda mehnat bozorini zaiflashtiradi. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati noqonuniy tarmoqlarni aniqlash va buzg'unchi elementlarni javobgarlikka tortish borasidagi vazifasi juda muhimdir. Bu borada huquqiy choralarni kuchaytirish ham zarurdir. Yoshlar uchun maslahat-markazlari tashkil etilishi va ularning samarali faoliyatini ta'minlash lozim. Jinoyatlarni fosh etishdan ko'ra ularning oldini olishga yo'naltirilgan zaruriy choralarni ko'rish muhimdir.

Zamonaviy texnologiyalar taraqqiyoti, ayniqsa internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi, giyohvandlik va psixotrop moddalarining noqonuniy aylanmasi uchun yangi, murakkab shakllarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda bu moddalarning savdosi faqat ko'chalarda yoki yashirin guruhlarda emas, balki turli onlayn platformalar, anonim messenjerlar va darknet orqali ham amalga oshirilmoqda. Bunday raqamli makonda sodir bo'layotgan noqonuniy muomalalar tezkorlik, anonimlik va geografik chegaralarsizlik kabi omillar tufayli ancha xavfli tus olgan. Shu bois giyohvandlikka qarshi kurashish faqatgina jismoniy nazorat bilan cheklanmasligi kerak. Davlat va nodavlat tashkilotlar internet makonini monitoring

qilish, noqonuniy kontentni aniqlash va bartaraf etish bo'yicha zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi zarur. Bunda sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik, xalqaro hamkorlik va qonunchilikni raqamli tahdidlarga moslashtirish muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, oxir-oqibat, samarali kurash uchun jamiyat rivoji yo'lida barcha qatlamlar — xususan davlat organlari, ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash tizimi va huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari — hamkorlikda harakat qilishi lozim. Shu tarzda giyohvand moddalar va psixotrop moddalarning salbiy ta'sirini kamaytirish va kelajak avlodni himoya qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi; 30.04.2023
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoevning Oliy Majlisga va xalqimizga yo'llagan Murojaatnomasi <https://yuz.uz/news/>
3. Axborotlashtirish to'g'risidagi qonun 11.12.2003
4. Sun'iy intellekt texnologiyalarni 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida 2024-yil 14-oktabr, PQ-358-son
5. Sun'iy intellekt texnologiyalarni 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash. (PQ-358; 14.10.2024).
6. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). *European Drug Report* va internet/darknet bo'yicha maxsus hisobotlar.
7. European Commission / national prevention frameworks. *Good practice frameworks for youth prevention programmes* (profilaktika bo'yicha xalqaro tajribalar).
8. Nasritdinov Azizxon Anvarovich "Jinoyat sababi va uni sodir etilishiga imkon bergan shart-sharoitlarning nazariy-huquqiy tahlili", JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, Volume-67_Issue-5_December-2024 <https://scientific-jl.org/index.php/new>.
9. Articles on "use of big data and AI in policing" — masalan, jurnallarda e'lon qilingan maqolalar: *Journal of Cybersecurity, Policing: A Journal of Policy and*

Practice, International Journal of Drug Policy (ularning tegishli maqolalari
giyohvandlik va onlayn savdo monitoringi haqida bo'ladi).